

LISTINY

Z

JARKU

MARTIN BALÁŽ

Vydanie diela podporila obec Jarok

Listiny z Jarku

Martin Baláž

Edícia Listiny, 1. zväzok

© Klobúk, 2025

Prvé vydanie

Redakcia a jazyková korektúra: Beáta Mihalkovičová

Obálka a grafická úprava: Miroslav Bellay

ISBN (pevná väzba) 978-80-570-6975-1

ISBN (brož. väzba) 978-80-570-6987-4

ISBN (EPUB) 978-80-570-6977-5

ISBN (MOBI) 978-80-570-6978-2

ISBN (PDF) 978-80-570-6976-8

LISTINY

Z

JARKU

MARTIN BALÁŽ

Venujem otcovi

Obsah

Predslov.....	9
Úvod.....	11
1. KAPITOLA: Nedostatok.....	12
<i>(Kontroly, Pohostinstvo, Ľudové spotrebné družstvo, Obchod a služby)</i>	
2. KAPITOLA: Priestupky a sťažnosti	22
<i>(Kriminalita mládeže, Rozkrádanie, Sťažnosti)</i>	
3. KAPITOLA: Sociálna starostlivosť.....	29
<i>(Osamelosť na dedine, Aktivity pre dôchodcov, Rómovia v obci, Dôchodcovia – vedľajší príjem, Dôchodcovia – spoločné stravovanie, Medaila za pôrodnosť, Rekvalifikácia)</i>	
4. KAPITOLA: Agitácia, propaganda a ideologická výchova	40
<i>(Agitačné dni, Miestny rozhlas, Kino, Osvetová beseda, Ideologická výchova v obci, Socialistické záväzky)</i>	
5. KAPITOLA: Škola.....	49
<i>(Mimoškolské aktivity, Ideologická výchova v škole, Sťažnosti na MNV, Doškoloňovanie, Voľba povolania, Branná výchova, Pionieri)</i>	
6. KAPITOLA: Jednotné roľnícke družstvo	56
<i>(Dokončenie socializácie dediny, Jednotné roľnícke družstvo)</i>	
7. KAPITOLA: Výstavba v obci.....	64
<i>(Akcia Z – Týždeň pracovnej aktivity, Stavby obce, Stavba kultúrneho domu, Dobrovoľníci na svojom)</i>	

8. KAPITOLA: Životné prostredie a skrášľovanie obce.....	72
9. KAPITOLA: Normalizácia – očistný proces	77
<i>(Pred, Po)</i>	
10. KAPITOLA: Postskriptum.....	83
<i>(Poslanci, Červený kríž v obci, Zväzarm v obci, Knížnica, Výbor žien, Zemiaky, Husi a kozy, Kubánska kríza, Miestny cestár)</i>	
Zoznam citácií.....	91
Zoznam literatúry.....	100

Predslov

Dejiny obce v tomto texte sú napísané netradičnou formou. Jadro príbehu sa odohráva od roku 1948 do roku 1989, nenapísal ho autor tejto publikácie, ale obyvatelia obce, a uložené je v listinách v Štátnom archíve v Nitre. Zámerom bolo zobrazíť dejiny obce Jarok prostredníctvom citátov z dokumentov tak, aby čitateľ získal obraz o dianí v obci. Kontext tém vo forme úvodníkov som schválne odčlenil od jadra, aby bolo zreteľné, čo je komentár a čo fakt.

Citáty sú usporiadané podľa oblastí (sociálna, služieb, ochrana verejného poriadku a pod.), ktoré riešila samospráva obce, resp. Miestny národný výbor. Snažil som sa vyhnúť „encyklopedickému“ písaniu dejín obce. Naopak, pri výbere úryvkov som hľadal fakty, ktoré sa zvyčajne v dejinách obcí zbierajú ústnym podaním.

Zrnkami citátov som chcel vyskladať skutočnú históriu obce Jarok. V priebehu bádania som nadobudol presvedčenie, že sa predou mnou vynára príbeh väčšiny slovenských obcí. Len tento sa zhodou okolností písal v Jarku.

Aj keď som vedel, že predou mnou stojí mamutia práca poctivo prečítať všetky listiny z toho obdobia, už len to čítanie ma motivovalo. Predovšetkým išlo o zvedavosť na to, aký „obraz príbehu“ mi z nich vyjde. Lákalo ma spísať dejiny, ktoré už niekto napísal, text podpísaný a opečiatkovaný, nie mnou ako autorom, ale starostom, členmi komisií MNV, Radou MNV či inými predstaviteľmi obce, prípadne občanmi. Ide o fakty – predlohu o zamýšľaní sa nad dobou.

Citáty z listín sú malými dejinami. Nielen malými dejinami v geografickom zmysle, tým, že sa odohrávajú v katastri obce, ale predovšetkým tým, že sú momentkami v čase. Podobajú sa fotografii, ktorú nevyskladali pixely, ale písmená, slová a vety. Možno

nie je náhoda, že som si vybral práve tento typ spracovania dejín. Dlhé roky som sa zaoberal dokumentárnou fotografiou a zaznamenával momenty súčasnej doby doma a v zahraničí. Dnes sú mojím fotografickým „poľom“ registratúrne strediská obcí, Štátny archív v Nitre a v tomto texte listiny obce Jarok.

A predsa som si ako beletrizujúce úvodníky k témam – čírym faktom – dovolil vložiť rozptýlenú esej. A ešte: nech vás, prosím, nevyplaší magika na začiatku eseje, viac kontrastu medzi skalopevnými faktami a éterickou ilúziou v iných listinách totiž nájdete málokde. Kde inde vidíte bielu lepšie než na pozadí čiernej?

Úvod

„Obsah a význam všetkých činov sa mení v čase. Spomienka v nás nemôže byť pravdivá. V skutočnosti je len komentárom pôvodného významu a obsahu udalostí z minulosti. *Prečo* sa stala obec Jarok reprezentantom všetkých obcí v krajine za socializmu? Na to si už nikto nespomenie, tobôž nepozná pravdu o tom, ako sa to stalo.“

Ide o citát z knihy, ktorá nikdy nevyšla, s neobvyklým názvom *Úvod* od autora Viktora Ušiaka. Naposledy som ho stretol v zrkadlovej sieni duší. S ruksakom na pleciah, ktorý strihom nápadne pripomínal mozgové závitky. Vytiahol z neho kopu papierov, napochytro zviazaných veľkou spinkou. Žiadna elegantná väzba. Roztržitý a nadšený objavom génia loci obce Jarok a rozhodnutím o nej napísať. Všimol som si, ako sa rukopis o Jarku odrážal v niektorých zrkadlách v sieni domu krajiny. „Koľko siení, toľko regiónov, koľko domov, toľko krajín,“ spomínam si, ako kedysi povedal. „A koľko zrkadiel, toľko duší,“ predbehol som ho s úsudkom. „Zrkadlá nie sú sklá okien! Keď na ne zaklopeš a ozvena skla je rovnaká, neznamená to, že vidíš ten istý obraz. Zo zhodného vnemu uší nevyplýva zhodný vnem očí. Keď zastrieš niekomu oči šatkou a nevidí, ľahko ju/jeho oklameš klopaním na sklo. Hádanka, čo a komu sa deje, sa zdá byť jasná, ale nie je. Bez rozmýšľania o možnostiach si stratený.“ Rozumiem mu. Viem, že najväčšmi je rozčarovaný, keď niekto zavádza príbehom, v ktorom následnosť a podobnosť vysvetľuje klamár zdanlivou pravdou. „Keď budeš mať čas a chuť, prečítaj si to,“ zamáva mi papiermi v ruke ako poštový holub krídlami, „a povedz mi, čo si o tom myslíš.“ Zazipsoval si späť batoh, ešte sa pozdravil a šiel si ďalej vlastnou cestou.